

Cum uxore injusta an adulterium committatur, et quænam sit apud Romanos injusta uxor, vide *verb. Adulterium, num. 20.*

Cum aliena concubina adulterium non est, *ibid. num. 21.*

An cum sponsa adulterium committatur, *ibid. num. 22.*

Si quis se junxerit cum ea, quam bona fide putabat solutam esse, cum vere nupta esset, stupri, non adulterii reus est, et contra, *ibid. num. 23 et 24.*

Si quis duas simul uxores duxerit, num stupri, vel adulterii species dicatur, *ibid. num. 26.*

Multi licet adulteri non sint, puniuntur tamen adulterii pœna, *ibid. num. 27.*

Quænam, præter fornicationem, peccata adulterium complectatur, *num. 28.*

Adulterii peccato inquinatur conjux male cum uxore concumbens, *num. 29.*

An fornicatio cum uxore alterius ante matrimonii consummationem sit adulterium, *num. 30.*

Propositio negans copulam cum conjugata, consentiente marito, esse adulterium, ab Innocentio XI damnatur, *num. 31.*

ADULTERIUM QUOAD EJUS PŒNAS.

Adulterium semper fuit punitum gravissimis pœnis, quæ assignantur. Vide *verb. Adulterium, art. 2, a num. 1 ad num. 6.*

De variis apud varias gentes adulterii pœnis, et præsertim apud Romanos, *ibid. num. 1 et seqq.*

Quibus pœnis afficerentur adulteri medio ævo, *ibid. num. 24.*

Hodie pro adulterio pœnæ plerumque leviores, *ibid. num. 25.*

Clericus adulter non modo deponitur, sed etiam in monasterium detruditur, *ibid. num. 23.*

Jure canonico aufertur adultero jus exigendi debitum conjugale, et conceditur, quod innocens possit facere divortium quoad torum et habitationem; dummodo fiat auctoritate judicis ecclesiastici, *ibid. num. 7, 8.*

Propter adulterium adhuc uxor privatur dote, et maritus adulter donatione propter nuptias, sive dotatio, *ibid. num. 9.*

Per jus canonicum correctum est jus civile; hinc non licet patri aut marito occidere adulterum deprehensum in flagranti cum filia, aut uxore adultera, *ibid. num. 10 ad 13.*

Maritus occidens propria auctoritate uxorem adulteram, neque excusatur totaliter a delicto etiam a jure civili, sed pœna adhuc afficitur aliqua, *ibid. num. 14.*

De jactura rei familiaris uxoris, vel mariti in adulterio deprehensi, *ibid. num. 26 et seqq.*

Recensentur causæ, propter quas mulier adultera non amittit dotem, *ibid. num. 32.*

Adulterii accusatio quando perimatur, *ibid. num. 40 et 41.*

Si mulier commisso adulterio defuncta sit, et hæredes ejus dotem repetant, maritus contradictionis modo objicere adulterium potest, atque ita dotis lucrum sibi tueri, *ibid. num. 42.*

An marito mulieris in adulterio deprehensæ prædefuncto ante institutam actionem illius hæredes repellere possint adulteram dotem repetentem, *ibid. num. 43.*

An exponenti querelam criminalem adulterii a principio, competat civilis actio pro lucro dotis, *ibid. num. 45.*

De potestate patris vel mariti occidendi adulterio deprehensum, vel deprehensam, *ib. num. 46.*

De accusatione adulterii et effectu sententiæ, *ibid. num. 45.*

De separatione personali ob adulterium in codice Neapolitano permessa, *num. 47.*

Divortium ob quæ crimina fieri possit, *num. 48 ad 51.*

Vir ob adulterium uxoris non tenetur ad divortium, quando teneatur, pariter et uxor, *num. 52 ad 55.*

An, facta divortio, vir innocens jus amittat compellendi uxorem ut ad se redeat, *num. 56.*

Pœnæ adulteris inflictæ, et adulteros occidenti vel vulneranti legibus Neapolitanis, *num. 57 ad 60.*

Ante sententiam judicis remissio conjugis innocentis alteri suffragatur, et effectus damnationis possunt a parte læsa averti, *num. 61, 62.*

ADULTERIUM QUOAD CASUS, IN QUIBUS PROPTER IPSUM NEQUIT FIERI DIVORTIUM.

1. Nequit fieri divortium propter commissum adulterium, si uterque conjugum illud commiserit.

2. Si ipse maritus prostituat uxorem, vel uxor cum consensu mariti adulterium committat.

3. Si mulier nupsit alteri, ex quo vere creditur maritum suum fuisse mortuum.

4. Si uxor ex errore concubuit cum altero viro latenter in ejus lectum ingresso putans esse suum verum maritum, et e contra.

5. Nequit fieri divortium propter adulterium commissum a muliere vi oppressa, et omnino involuntarie.

6. Si post adulterium vir sibi reconciliavit uxorem, vel uxor virum petendo, et reddendo debitum. Vide *verb. Adulterium, art. 3, a num. 1 ad 8.*

An in casu, quo maritus male et injuste tractet uxorem, negando ei alimenta et debitum conjugale, eamque e domo expellendo, et tunc ipsa adulterium committat, possit ipse maritus divortium facere, *ibid. num. 9 et 10.*

De variis causis propter quas ab Ecclesia dissolutio matrimonii permittitur quoad torum, *num. 11 ad 17.*

Divortium judicis auctoritate fieri debet, et cujus est providere ut publicum scandalum vitetur, *num. 18 ad 20.*

Divortium judicis auctoritate fieri debet, et cujus est providere ut publicum scandalum vitetur, *num. 18 ad 20.*

Divortium judicis auctoritate fieri debet, et cujus est providere ut publicum scandalum vitetur, *num. 18 ad 20.*

ADULTERIUM QUOAD VARIA RESPECTU ADULTERI ET ADULTERÆ.

Adulter accusatus de adulterio, lite pendente, non est privandus possessione, si tamen lite non contestata est contumax, potest excommunicari. Vide *verb. Adulter., art. 4, num. 1 et 2.*

Adulter tenens concubinam pulsa uxore, vel ea retenta si maritus eam non pellat, sed adhuc cum ea adulterare vivat, debet excommunicari, *ibid. num. 3.*

Adulter, qui ut suam libidinem libere et sine obice expleat, procurat carcerari maritum alicujus, vel consanguineos mulieris, est ultimo supplicio puniendus et adulterans cum Judæa vel gentili excommunicatur, *ibid. num. 4, 5.*

Adulter, qui ut suam libidinem libere et sine obice expleat, procurat carcerari maritum alicujus, vel consanguineos mulieris, est ultimo supplicio puniendus et adulterans cum Judæa vel gentili excommunicatur, *ibid. num. 4, 5.*

Adulter emendatus potest negare debitum et dimittere uxorem, quæ perseverat in adulterio, et non vult se emendare, imo tunc tenetur eam dimittere, *ibid. num. 6, 7.*

Adultera nec etiam mortuo marito potest matrimonium contrahere cum suo adultero, potest tamen post penitentiam, dummodo non fuerit causa mortis sui viri, *ibid. num. 8, 9.*

Olim de civili et canonico jure absolute prohibita erant nuptiæ inter adulterum et adulteram, *ibid. num. 11 ad 13.*

Postea restringi cœpit prohibitio ad duos casus, et quinam sint, *ibid. num. 19, 20.*

Adultera post penitentiam a viro recipienda est, et separata a viro propter adulterium perdit dotem et dotalium, et si impudice vivit, est punienda pœna mortis, *ibid. num. 10, 11, 12.* Explicatur auctor, *ibid. num. 20 et seqq.*

Adultera occidens fetum animatum, seu natum infantem, excommunicatur, et punitur, ut homicida, et quid, si conjuges sint ambo adulteri, sed unus publice, et alter occulte, *ibid. num. 13, 14.*

ADULTERIUM QUOAD OBLIGATIONEM GENITORUM RATIONE PROLI ADULTERINÆ.

Genitores adulteri tenentur præstare alimenta proli adulterinæ, si ipsa non habeat unde aliunde sustentetur, quamvis per jus civile fuerit id vetitum. Vide *verb. Adulter., art. 5, num. 1 ad 4.*

Mater tenetur alere prolem primo triennio, et posthoc triennium tenetur eam alere pater, donec sua industria se possit juvare, *ibid. num. 5.*

Adulter sciens prolem esse suam, si adultera sit impotens ad restitutionem, tenetur ipse restituere impensa in alenda prole adulterina, et filia dotanda, et compensanda damna quæ filii legitimi in divisione hereditatis patiuntur, et quid in dubio, *ibid. num. 6, 7, 8.*

Adultera non tenetur cum periculo vitæ et magnæ infamiae manifestare prolem spuriam ad reparanda damna legitimum, nec proles spuria tenetur credere matri asserenti non esse legitimam, *ib. num. 9, 10, 11.*

Adultera quando teneatur manifestare prolem spuriam ad reparanda damna legitimum filiorum, *ib. n. 20, 22, 25.*

Lepida cautela a matre adultera adhibita, ne individuam prolem ex adulterio habitam indigitare compelleretur, *num. 21.*

Adultera tamen tenetur quantum in se procurare omni meliori modo, ut illatum damnum legitimis compensetur; et si nullo alio modo tale damnum compensari possit, tenetur proli spurie persuadere, ut statum ecclesiasticum, vel religiosum amplectatur, vel vitam cælibem ducat, *ib. num. 12, 13.* Parentes qui sine debitis modis, et cautionibus liberos suos exponunt clam ad hospitalia, etc., graviter peccant, si possint aliter eis providere. Excusantur tamen a culpa qui cum debitis cautionibus clam noctu exponunt ad hospitalia ad vitandam infamiam, seu quia nequeunt eos alere aliter, *ib. num. 14 et 15.*

Sed si divites sint, tenentur restituere hospitali, seu loco pio, vel cuicumque alteri expensas in prolem suam factas, *ib. num. 16, 17.*

An facta tori separatione propter uxoris adulterium tenetur maritus uxori inopi alimenta præstare, *ib. num. 19.*

Regula sequenda circa obligationem adulteræ seipsam prodendi, *num. 24, 25.*

Quando filius teneatur matri credere asserenti ejus illegitimitatem, *num. 26.*

Adulter ab omni restitutione excusatur, quando dubium est an proles sit sua vel mariti, non secus ac quando dubium est inter plures adulteros, si certus sit de prole, ad restitutionem tenetur, *num. 27 ad 29.*

Tenetur etiam si vim aut dolum aut metum intulerit, eo tamen deficiente, tenetur adultera, *num. 30.*

ADULTUS.

Adulti quas dispositiones habere debeant ad recipiendum baptismum valide et fructuose. Vide *verb. Baptismus, art. 5 a num. 25 ad 34.*

ADVENA.

Advenæ, quibus legibus obligentur, vid. *verb. Lex, art. 3, a num. 28 ad 48.*

ADVENTUS (I, 275).

Adventus dicitur, tempus Natale Domini præcedens, et quare, vid. *verb. Adventus, num. 1 et 2.*

Quot Dominicis antiquitus constabat, *num. 3.*

De veteri disciplina jejunandi tempore Adventus, et quid nunc de isto jejunio, *num. 4 ad 8.*

Toto Adventus tempore nuptiæ prohibentur; contra facientes lethaliter peccant, sed non dirimitur matrimonium, *num. 9, 10.*

Adventus est tempus luctus simul et gaudii, et

quomodo id Ecclesia sacris ritibus significet, *num. 11.*

Plura circa subdiaconi et diaconi officia in cæremoniis tempore Adventus, *num. 12 ad 15.*

De missa in Sabbatis Adventus, *num. 16.*

De festis et commemorationibus tempore Adventus, *num. 17, 18.*

De Dominicis Adventus, et antiphonis majoribus O, *num. 20 ad 22.*

ADVOCATUS (I, 281).

ADVOCATI OFFICIUM QUIBUS SIT A LEGE PROHIBITUM.

Advocati officium exercere prohibentur pagani, hæretici, et excommunicati, minores septemdecim annis, etc. Vide *verb. Advocatus, art. 1 num. 1, 2, 18 et 19.*

Item judices, vel assessores non possunt in eadem causa esse advocati, necnon clerici in sacris constituti, aut beneficii ecclesiastici habentes nequeunt in foro sæculari advocatum agere, nisi in causis quæ assignantur, *ibid. num. 3, 4.*

Item monachi et religiosi omnes, etiam canonici regulares, nisi pro utilitate sui monasterii, accedente simul mandato proprii prælati regularis, *ibid. num. 5.* Alii præterea sunt, qui advocati munus exercere nequeunt, quos vide *ib. num. 8 et seqq.*

Advocati, qui postulare prohibentur ob bonum publicum, ne litigatorum quidem consensu postulare possunt, *ib. num. 9.*

Is, cui uno in loco judicis decreto advocatum esse interdictum sit, alio in loco et coram alio giudice non prohibetur postulare, nisi concurrat infamiae nota, *ib. num. 10.*

In foro autem ecclesiastico possunt advocatum agere clerici in sacris, et beneficii etiam pro laicis, nunquam tamen pro extraneis contra Ecclesiam, a qua est beneficium, *ib. num. 6, 7.*

De clerico, qui advocati munus contra Ecclesiam exercet, *ib. num. 12 et seqq.*

Causis quibus clerici coram sæculari giudice postulare possunt, *num. 21, 22.*

Pro quibus personis in foro civili advocare queant, non tamen in causis sanguinis vel mutilationis, *num. 23, 24.*

Mendicantibus etiam in causis proprii monasterii advocare interdicitur, *num. 25.*

Clericus in una ecclesia prælatus potest adversus aliam, in qua beneficium obtinet, postulare, *num. 26.*

Advocati nominis origo et varietas, *num. 14, 15.*

ADVOCATUS QUID IN EXERCITIO SUI OFFICII LICITE POSSIT, VEL NON.

Quid licitum velitumque sit advocatis, vide *verb. Advocatus, art. 2, num. 1.*

Advocatus non potest suscipere patrocinium causæ, quam cognoscit esse injustam, alias graviter peccat, et tenetur ad restitutionem, etc., *ib. n. 2.*

Et si causa clientis a principio videbatur advocato justa, vel saltem probabilis, aut dubia, et in progressu cognoscat esse injustam, tenetur statim eam deserere, et clientem suum inducere, ut a lite desistat, aut cum parte adversa componat, absque tamen ejus damno, *ibid. num. 3 et 4.*

Advocatus, qui propter negligentiam suam, ignorantiam, vel imprudentiam, causam a se susceptam male defendit, tenetur etiam ad restitutionem, et mortaliter peccat, si, cum non sit idoneus, officium advocati exerceat, *ibid. num. 5 et 6.*

Sicuti etiam mortaliter peccat, et ad restitutionem tenetur, si causam sui clientis pro viribus non defendat, et omittat negligentem, aut malitiose adducere jura, et fundamenta ad causam facientia, et necessaria, *ibid. num. 7.*

Advocatus, qui contra debitam fidelitatem detegit adversario secreta, et fundamenta causæ sui clientis, peccat mortaliter, et tenetur ad restitutionem,

si propter hoc cliens perdidit causam, quam fuisset victurus. Vide *verb.* Advocatus num. 8.

Imo advocatus aperiens adversario secretas scripturas, et alia secreta sui clientis dicitur falsarius; et graviter peccat utrique parti simul et semel inserviens, aut si in eadem causa velit esse advocatus et iudex, *ibid.* num. 9 ad 12.

Item peccat graviter advocatus adducens scienter falsas leges, vel abrogatas, vel bonas malitiose in falsos sensus detorqueus, falsas scripturas, aut falsos testes producus, imo scienter utens falsis pro veris, falsi crimen incurrit, *ib.* num. 15.

Item peccat advocatus plures causas accipiens, quam juxta vires expedire possit, nisi clientes de hoc moniti, attentata eximia advocati peritia, sint contenti, *ibid.* num. 14.

Advocatus graviter peccat, et ad restitutionem tenetur, si cum præjudicio clientum causarum expeditiones notabiliter ipsis invitis differat, vel falsis cavillationibus innixus quærat superfluas, et non necessarias dilationes in gravamen partis, *ibid.* num. 15.

Imo in causa matrimoniali advocatus procurans, ut causa malitiose differatur, vel ut matrimonium non sortiatur effectum excommunicatur, *ibid.* num. 16.

Advocato non licet pacisci cum suo cliente de quota litis, id est de dimidia, tertia, vel quarta parte ejus sibi attribuenda, si causam reportaverit, *ibid.* n. 17.

Nec ipsi licet pacisci cum cliente de pretio post inchoatam litem, sed vel ante cceptam, vel post finitam, nec potest cum cliente aliquem contractum inire, alienas lites redimere, et causas litigiosas emere, aut convitiis, et probris advocatum partis adversæ onerare, *ibid.* num. 18 ad 22.

Item ei non licet pro arbitrio pretium exorbitans a cliente exigere, sed solum moderatum, prout a lege est taxatum, vel si non est taxatum a lege, juxta praxim fori et regionis, attentata magnitudine, vel parvitate causæ et laboris, *ibid.* num. 25.

Advocatus tenetur egenis in extrema vel gravi necessitate gratis patrocinari, imo ad hoc potest a iudice compelli sub pœna pecuniaria, et etiam privationis officii, ubi ad id reperitur deputatus et stipendiatus, *ibid.* num. 24 ad 26.

Non tenetur tamen advocatus pauperum patrocinium præstare gratis viduis et pupillis, si sint divites, nec ipse, sicut nec alii, tenetur esse laureatus, *ibid.* num. 27, 28.

Advocatus antequam causam patrocinandam suscipiat ad quid teneatur, vide *ibid.* num. 29.

Advocatus in causis probabilibus et dubiis quoad utramque partem potest suscipere patrocinandam quam maluerit, etiam minus probabilem, dummodo moneat clientem de minori probabilitate, *ibid.* n. 30.

Multa commoda et privilegia sunt advocatis concessa, quæ recensentur, *ibid.* num. 32 ad 47.

Multæ item prærogativæ advocatis competunt circa salariam, quæ recensentur, *ibid.* num. 48 et seqq.

De delictis, quibus advocati se reddunt privilegiis indignos, *ib.* num. 55.

Advocatus potest in causis probabilibus et dubiis, minus probabilem tueri monens clientem, num. 55. Tenetur a causa recedere ut certo noscit eam semper dubiam mansuram, num. 56.

Quomodo puniantur advocati qui suis officiis prævaricantur, num. 59 ad 62.

ADVOCATI CONSISTORIALES (I, 295).

Qui sint advocati consistoriales, vid. *verb.* Advocati consistoriales, num. 2.
Eorum origo, num. 6.
Numerus, præcedentia, munera, privilegia, num. 1, 2, 7.

Decanus advocatorum præcedit omnibus de collegio, num. 3.

Advocati fisci et camera apostolicæ officium est incompatibile cum officio promotoris fidei, num. 4.
Idem advocatus nequit patrocinari alterius generis causas, num. 5.

Advocati consistoriales possunt missam celebrare ante auroram et post nonam, num. 8.

ADVOCATI ECCLESIA RUM (I, 297).

Advocata quid sit, vid. *verb.* Advocati ecclesiarum, num. 1.

Quadruplex est, scilicet defensionis, jurisdictionis, administrationis, et protectionis, num. 2 ad 19.

Multiplici ratione ac titulo ecclesiarum advocati constituebantur, num. 20 ad 25.

Advocatorum officia et commoda, num. 24 ad 32. Plura ecclesiis illata damna ab advocatis, num. 32 et 33.

Eorum numerus in dies excrevit, et magnam eorum partem de medio tollere, aut legibus coercere necesse fuit, num. 34 ad 38.

ÆDIFICANS.

Ædificans in solo alieno an, et quando acquirit ædificii dominium, vel possit repetere sumptus, aut non, vide *verb.* Dominium, art. 3, a num. 56 ad 59.

ÆGYPTII.

Ægyptios seu Zingaros consuetes qualiter, et quando peccent, vide *verb.* Zingari, num. 5.

ÆQUATOR.

Æquator quid sit, vide *verb.* Mundus, num. 134.

ÆQUITAS.

Æquitas quid sit, vide *verb.* Lex, art. 5, num. 34.

ÆQUIVOCATIO.

Æquivocatione, seu restrictione mentali, aut amphibologia uti quando et quomodo liceat, vel non, vide *verb.* Accusatus, a num. 31 ad 43, et *verb.* Juramentum, art. 1, a num. 13 ad 26, ac *verb.* Restrictio mentalis, per tot.

ÆRA (I, 509).

Æra quid sit, et quæ vocis hujus origo, vide *verb.* Æra, num. 1 et 2.

Varia variorum populorum æræ afferuntur et explanantur, *ibid.* num. 3 ad 16.

Æra Januariæ quæ sit, *ibid.* num. 17.

AEROMANTIA.

Aeromantia quid sit, vide *verb.* Superstitio, num. 18.

ÆTAS (I, 515).

Ætas incipit a die nativitatibus, non autem a die baptismi. Vide *verb.* Ætas, num. 1.

Quomodo probetur dies natalis alicujus, *ibid.* num. 45, 46 et 47.

Ætas nominis septuplex distinguitur a juristis, et assignatus, *ibid.* num. 2.

Ætas pro prima tonsura et ordinibus minoribus ac majoribus requisita proponitur, *ib.* num. 3, 4 et 5.

Ætas pro episcopatu et cardinalatu habenda, *ib.* num. 6 et 7.

Ætas pro papatu quænam requiratur, *ib.* num. 8 et 9.

Ætas requisita ad beneficium simplex obtinendum est ætas quatuordecim annorum, et ex mente fundatoris potest sufficere etiam septem annorum, *ib.* num. 10 et 11.

Quænam ætas requiratur in clerico ad assecutio-

nem simplicis beneficii fundati ante concilium Tridentinum, vide *verb.* Ætas, num. 48 ad 50.

Ætas septem annorum sufficit ad pensionem obtinendam, nec ad eam exigitur ætas quatuordecim annorum, *ibid.* num. 12.

Ætas sufficiens ad obtinendum canonicatum in ecclesia collegiata est quatuordecim annorum, si in fundatione, vel statu, aut consuetudine nullus requiratur ordo sacer, *ib.* num. 13 et 14.

Ætas quatuordecim annorum sufficit etiam in collegiata, in qua spectet cura animarum canonicis non uti singulis; sed uti unitis; et etiam ad obtinendam dimidiam pensionem in ecclesia cathedrali, *ib.* num. 15 et 16.

Ætas requisita ad dignitates quascunque, quibus subest cura animarum, seu ad beneficia curata, est ætas viginti quinque annorum saltem inceptorum, ut quoque ad dignitatem ecclesiæ cathedralis, cui sit distributio missæ cantatæ per turnum infra hebdomadam, *ibid.* num. 17 et 18.

Hæc autem ætas viginti quinque annorum inceptorum non exigitur, nec est necessaria, quando dignitati, vel canonicatui cura animarum non subest principaliter, sed solum accessorie est ipsi unita, *ibid.* num. 19.

Ætas requisita ad dignitates, vel personatus, quibus nulla subest cura animarum, in cathedralibus est ætas viginti duorum annorum completa, *ib.* num. 20 et 21.

Ad canonicatum cathedralis, ubi est facta distributio sacrorum ordinum, requiritur illa ætas, quam exigit ordo canonicatus, et ubi non est facta talis distributio, requiritur ætas annorum viginti duorum inceptorum, *ib.* num. 22 et 23.

Ætas requisita ad dignitates, et personatus in ecclesiis collegiatis est etiam viginti duorum annorum, sicuti in cathedralibus, at secundam multos alios sufficit ætas quatuordecim annorum, *ib.* num. 24 et 25.

Ætas requisita ad generalatum, provincialatum, abbatium, cæterasque similes dignitates jurisdictione quasi episcopali gaudentes, de jure communi est ætas triginta annorum completorum, de jure autem municipali et particulari attendendæ sunt constitutiones cujusque religionis, *ib.* num. 26 et 27.

Ætas requisita pro electione in abbatissam, seu priorissam, vide *ib.* num. 28 et 29, et *verb.* Abbatissa, num. 1, 5 et 5.

Ætas requisita et sufficiens ad sponsalia est septennium completum, tam in masculis, quam in feminis ad matrimonium est ætas pubertatis, scilicet duodecim annorum in feminis, et quatuordecim in masculis, nisi malitia suppleat ætatem et debet esse completa in utrisque, *ib.* num. 30 et 32.

Ætas requisita ad professionem regularium est ætas sexdecim annorum completorum tam virorum, quam mulierum in quacunque religione, *ib.* num. 33.

Ætas quæ requiratur ad receptionem novitiorum et novitiarum, vide *ib.* num. 34 et 35, *verb.* Moniales, art. 1, num. 72.

Ætas sufficiens ad peccatum mortale regulariter est septennium, a quo incipit obligatio confessionis sacramentalis, et quænam ætas ad communionem requiratur, *ib.* num. 36 et 37.

Ætas, qua pueri et puellæ obligantur ad audiendam missam, et ad abstinendum a carnibus, regulariter etiam est septennium, ad legem vero jejunii est ætas viginti et unius annorum completorum, *ibid.* num. 38 et 39.

Regulares autem licet nondum annum vicesimum primum expleverint, tenentur a die emissæ professionis ad omnia jejunia præcepta in sua religione, licet ad jejunia mere ecclesiastica non obligentur antequam vicesimum primum, sicut alii fideles, *ibid.* num. 40 et 41.

Ætas requisita et sufficiens pro patrinis baptismi et confirmationis est ætas usus rationis, seu septennii. Nec refert an patrinus sit minoris ætatis quam baptizatus et confirmatus, *ibid.* num. 42.

Ætas requisita, et sufficiens ad votum, seu ad vendendum est ea ætas usus rationis, seu septennii, quæ sufficit ad peccatum mortale perfecto actu humano, et directe in se volitum, *ibid.* num. 43.

Ætas requisita et sufficiens ad incurrendam censuram, licet aliqui credant quod sit ætas duodecim saltem annorum, tamen tenendum est de rigore juris sufficere illam ætatem, in qua pueri sunt doli capaces, etiam ante annos pubertatis, *ibid.* num. 44.

Ætatem non habet requisitam ad ordinem sacrum, qui in mane diei, in cujus vespere complet ætatem, ad ordinem accedit, num. 51.

In supputanda ætate, dies anni bissextilis non excluditur, num. 53.

Ætas annorum decem ad primam tonsuram in regno Neapolitano requiritur, et a septimo ad quartum decimum annum conferuntur ordines minores, num. 52.

Lex ætatis ordinandorum apud Græcos et Latinos eadem viget, num. 54.

Ætas probatur parentum testimonio, ex libro parochi, indicibus et conjecturis, num. 55 ad 57.

AFFECTIO.

Affectio beneficii quid sit, et in quibus differat a reservatione, et quid operetur, vide *verb.* Beneficia, art. 8, per tot.

AFFILIATIO RELIGIOSORUM (I, 525).

Affiliatio religiosorum quando dicitur fieri, et quæ requirantur, ut sit valida, necnon in quibus quandoque dispensetur. Vide *verb.* Affiliatio, num. 1 ad 8.

Affiliationes num fieri debeant votantibus etiam illis religiosis veri quidem filii illius conventus, in quo fiunt, sed in aliis conventibus religionis commorantibus, an a solis religiosis commorantibus de familia in conventu, in quo fiunt, sive sint illius filii, sive non, *ibid.* a num. 9 ad 12.

Sacra congr. episcop. et regul. in causis affiliationum solet præ oculis habere bonas qualitates religiosi affiliati, quo casu solet sanare aliquas nullitates, et supplere aliquos solemnitate defectus, nec solet attendere ad præensas et objectas violentias, et metum, quibus ab adversariis interdum assertitur procurata affiliatio, *ibid.* num. 13 et 14.

Apud Fratres Minores de Observantia, et Reformatos non habentes filiationes conventuales, incorporatio, et transitus ad alienam provinciam quomodo faciendâ, *ibid.* num. 15.

De facultate generalis et provincialis superioris circa affiliationem religiosorum, *ibid.* num. 21 ad 23.

Nullus inferior superioribus generalibus, etiamsi sit visitator in amplissima forma deputatus, potest aliquem incorporare, nisi conformiter ad statuta generalia, *ibid.* num. 16.

Tollitur auctoritas ministri Poloniæ incorporandi fratres unius illarum provinciarum in aliam, ac etiam Albanensium arcetur incorporatio, *ib.* num. 17 et 18.

Ab incorporatione recedentium pœna, et quid pro aliis non habentibus filiationes conventuales, *ib.* num. 19 et 20.

AFFINES.

An affines veniant sub nomine li sui parenti e consanguinei, vide *verb.* Affinitas, art. 1, num. 21.

Utrum inter affines in linea recta prohibita nuptiæ sint de jure positivo, an naturali, vide *ib.* art. 2, num. 19 et 20.

Affinitum divisiones, *num. 23 ad 25.*

Quinam sint affines ascendentes et descendentes, *num. 26 ad 28.*

Collaterales vel transversales, et gradus in quibus dividuntur, *num. 29 ad 31.*

Quot genera et quæ causæ affinitatis necnon et quibus modis exstinguatur affinitas et alia, *num. 32 ad finem.*

AFFINITAS (I, 529).

AFFINITAS QUOAD EA QUÆ CONCERNUNT EJUS ESSE, CONTRACTIONEM ET GRADUS.

Affinitas quid sit, et quid ad eam contrahendam requiratur, *vide verb. Affinitas, art. 1, a num. 1 ad 5, et 22.*

Affinitas etiam contrahitur ex copula perfecta habita cum femina prorsus invita, et renitente, et etiam dormiente, aut ebria, et e contra cum simili viro dormiente, etc., *vide verb. affinitas, a num. 4 ad 5.*

Affinitas ex illicito commercio ad impedimentum matrimonii tantum porrigitur, *ib. num. 17 et seqq.*

Imo ipsa affinitas proveniens ex matrimonio, eo soluto, durat solummodo pro impediendo novo matrimonio, non autem pro aliis effectibus, *ib. num. 19.*

Utrum inserviat pro impediendo novo matrimonio quando nulli sunt ex matrimonio liberi, *ib. num. 20.*

Affinitas jure antiquo dirimebat matrimonium usque ad septimum gradum, at novo ex copula licita dirimit matrimonium solum usque ad quartum gradum; et ex illicita usque ad secundum. *Vide ib. num. 6 ad 9.*

Affinitas non parit affinitatem; et inde consequens exhibetur, *ibid. num. 10 et 11.*

Licet antiquo jure tria fuerint genera affinitatis, cuius secundum et tertium genus complectebatur supradictos, et consimiles casus; novo tamen unicum tantum est affinitatis genus, scilicet inter virum cognoscentem, et consanguineos feminæ cognitæ, et e contra, *ibid. num. 12 et 15.*

Ad dignoscendos gradus affinitatis sufficit cognitio arboris consanguinitatis, cum juxta gradus consanguinitatis computentur etiam gradus affinitatis, *ibid. num. 14.*

Sicuti in consanguinitate alii sunt nobis conjuncti in linea ascendenti, alii in descendenti, alii in transversa, ita et affines, quorum nomina assignantur, *ibid. num. 15 et 16.*

AFFINITAS QUOAD EA QUÆ CONCERNUNT DISPENSATIONEM IMPEDIMENTIS ORTIS EX EA.

Affinitas orta ex copula illicita in nullo gradu cujuscunque lineæ irritat matrimonium de jure naturæ, adeoque omnino dispensabilis est a summo pontifice. *Vide verb. Affinitas, art. 2, num. 1.*

In affinitate orta ex copula illicita pluries sancta sedes dispensavit, et solvitur obiectio, *ib. a num. 2 ad 4.*

Affinitas orta ex copula licita in nullo gradu lineæ transversalis dirimit matrimonium jure naturæ, sed solum jure ecclesiastico, adeoque penitus est dispensabilis a summo pontifice, idque tam præstitum a plurimis, *ib. num. 5 et 6.*

Sic in lege veteri Jacob sanctissimus duxit Liam et Rachelem sorores, et Judas dedit eidem mulieri duos fratres in maritos, *ibid. num. 7.*

Affinitas orta ex copula licita probabilius non dirimit matrimonium de jure naturæ, neque in primo gradu lineæ rectæ ascendenti; adeoque etiam ista est dispensabilis a summo pontifice cum gravissimis, et justis causis inter vitricum et privignam, etc., *ibid. a num. 8 ad 11.*

Afferuntur, et solvuntur duæ objectiones, *ibid. a num. 12 ad 17.*

AFFLICTIO.

Afflictio non est addenda afflicto. *Vide verb. Distributiones, art. 1, num. 20.*

AFRICA

Africa unde sit dicta, *vide verb. Mundus, num. 80.*

AGAPÆ (I, 545).

Agapæ quid fuerint, et quid hæc vox significet, *vide verb. Agapæ, num. 1.*

Ab apostolis institutæ diversis fiebant occasionibus, et nominibus variis insignitæ fuerunt, *num. 2 et 5.*

Quid agapæ natalitiæ, connubiales et funerum, *num. 4, 5.*

Quibus diebus, quo loco et tempore fiebant, *num. 6 ad 8.*

Agapæ differt a missa, *num. 9.*

Quanta veneratione fideles agapas celebrarent, *num. 10 et 11.*

Agapæ prohibitæ et omnino sublatae, *num. 12, 15.*

Illarum quædam vestigia, *num. 14.*

Agapæ Anglis ad fidem conversis concessæ, *num. 15.*

Convivia hisce similia penes Hebræos, *num. 16.*

AGGRESSOR.

Aggressor iniquus quando possit, vel non, licite occidi, *vide verb. Homicida, Homicidium, a num. 25 ad 28.*

AGNUS DEI (I, 545).

Agnus Dei unde sit dictus, et quando solet a papa solemniter benedici, *vide verb. Agnus Dei, num. 1.*

Circa agnos Dei Gregorius XIII edidit constitutionem, in qua sub pœna excommunicationis nemini reservatæ, omnes tamen afficientis prohibet, ne inaurantur, aut alio colore pingantur, ac nullo modo venales fiant, *ibid. num. 2.*

Non videtur tamen per hanc constitutionem prohibitum tales agnos Dei thecis aureis, argenteis, etc., in girum circumornare aut coronare, *ib. num. 5.*

Nec videtur prohibitum, si jam antecedenter depicti sint, eos sic retinere dummodo non retineantur ad vendendum, quod tamen non videtur prohibitum si id fiat ratione solius materię, *ib. num. 4 et 5.*

Non est licitum cereos agnos Dei liquefacere una cum alia cera, ut possint sic multiplicari, nisi ad hoc habeatur speciale privilegium, *ib. num. 6.*

Agnos Dei tangere seu contrectare licet per se, et absolute non videatur licere, nisi clericis in saceris constitutis; aliter tamen usus obtinuit; adducitur novissima dispositio, necnon agnorum Dei virtus, *ib. num. 7 ad 11.*

Antiquitas et virtus agnorum Dei, *num. 13 et 15.*

Monachi tantum sanctæ Mariæ Fulienis possunt eos renovare, *num. 14.*

Formula Benedicti XIV de ritu et usu cerearum formarum, *num. 12.*

Precatio *Agnus Dei* quandonam instituta, cur ter repetita, et aliquando omissa, *num. 16 ad 18.*

Supposititius Trullanæ synodi canon interdicens imagines Agni Dei, *num. 19.*

ALBA (I, 555).

De variis albæ nominibus in sacris litteris, et quid sit, *vide verb. Alba, num. 1 et 2.*

Alba penes Hebræos, illius materia et varii colores, *num. 5 ad 6.*

Albæ significationes et formæ, *num. 7 et 8.*

Quomodo illam induat sacerdos, *num. 9.*

Ritus Ambrosianus, *num. 10.*

Alba paschalis quid, et de Dominica in *Albis*, *num. 11 et 12.*

ALCHIMIA, ALCHIMISTÆ (I, 557).

Alchimia quid significet, deque ortu et progressu istius artis, *vide verb. Alchimia, num. 17 et seqq.*

Alchimia ad faciendum aurum, vel argentum tur-

pis lucri gratia pro commerciis contractuum, vel pro mistione monetarum, est illicita, et expresse prohibita sub lethali, *ibid. num. 1 et 2.*

Alchimistæ et alchimiam fieri curantes, aut mandantes, et si aurum, vel argentum chemicum vendant, vel dent in solutum, aut expendant ad quid teneantur, et quid si clerici sint, *ibid. num. 5.*

Adducitur ad hæc pontificia constitutio, ejusdemque consecratoria in foro conscientię ante sententiam iudicis obligantia, *ib. a num. 4 ad 7.*

Circa allatam constitutionem tres doctorum sententiæ in medium protruduntur, *ib. num. 8 ad 10.*

Afferitur ratio pro tertia sententia exemplis demonstrans sæpe sæpius diabolicis præstigiis chemicam artem exerceri, *ib. num. 11.*

Ex supradictis concluditur, quod quanvis ars chimica physice defendi possit, moraliter tamen improbat, *ibid. num. 12 et 15.*

Alchimistæ hac arte depauperant, familiæ necessaria subtrahunt, quorum defectu ad non paucas superstitiones et præstigia recurritur, cum semper hac arte decipiantur ipsi, aut alios decipiant, *ibid. num. 14.*

Alicubi adest lex, ne cui sine permisso principis sub pœna capitis liceat alchimiam exercere, *ibid. num. 15.*

Alia *vide verb. Falsum, Falsarius num. 36, verb. Pœna, art. 2, num. 51.*

ALEATORES.

Aleatores publici sunt infames et irregulares. *Vide verb. Infames, sub num. 11, et verb. Irregularitas, art. 1, sub num. 12, vers. Octava.*

ALGEBRA.

Algebra quid. *Vide verb. Mundus, num. 199.*

Algebra speciosa quid. *Ibid. num. 199.*

ALGORITHMUS.

Algorithmus quid, *ibid. num. 199.*

ALIENATIO (I, 561).

ALIENATIO QUOAD EA QUÆ VENIUNT SUB NOMINE ALIENATIONIS BONORUM ECCLESIASTICORUM, MOBILIUM ET IMMOBILIUM.

Subjectum canonicæ regulæ circa prohibitionem alienationum rerum ecclesiæ. *Vide verb. Alienatio, art. 1, num. 15.*

Origo, progressus, varia facta, et præsens status prohibitiæ alienationis rerum ecclesiasticarum, *ibid. num. 14.*

Alienatio honorum ecclesiæ sine justa causa et debita solemnitate est prohibita jure divino et canonico; ac quid alienationis nomine veniat exponitur, *verb. Alienatio, art. 1, num. 1 et 2.*

Bona ecclesiæ vel sunt communia, vel mensalia, et quænam illa sint; et de vario jure circa illorum alienationem, *ibid. num. 15 et 16.*

Alienari prohibentur mobilia et pretiosa mobilia Deo dicata, quantum ad præsens veniunt etiam nomine immobilium servitus prædiorum, jura piscandi, venandi, et similia; ac census et annui redditus, nec non certa summa pecuniæ deputata ad immobilium emptionem, censuum, etc., *ibid. a num. 4 ad 6.*

Nomine mobilium pretiosorum inalienabilium veniunt, quæ sunt de thesauro ecclesiæ, vel quæ propter pretium, artem, raritatem et antiquitatem conferunt ecclesiæ specialem splendorem, et similia excedentia valorem viginti quinque aureorum, reliquiæ sanctorum, ac ea ex quorum fructibus proveniunt annui redditus, *ibid. a num. 7 ad 9.*

Item nomine mobilium pretiosorum inalienabilium veniunt arbores frugiferae, seu prædio necessaria, ut illis sublatis prædium reddatur graviter deterius, *ibid. num. 10 et 11, et art. 4, a num. 15 ad 17.*

Sub prohibita alienatione rerum ecclesiæ venire jus percipiendi fructus, nequaquam vero commoditatem fructuum aliqui docent, *ibid. num. 17.*

Regula res ecclesiæ alienari vetans; *num. 18.*

ALIENATIO QUOAD CAUSAS, ET SOLEMNITATES JURIS AD EAM REQUISITAS.

Causæ justæ, ob quas bona ecclesiæ alienari possunt, sunt quatuor. Prima est evidens ecclesiæ necessitas; 2^a manifesta ecclesiæ utilitas; 3^a pietas; 4^a incommoditas. *Vide verb. Alienatio, art. 2, a n. 1 ad 4.*

Utrum satis sit, ut causæ alienationis rerum ecclesiæ interveniant de tempore initi contractus, an de tempore executionis beneplaciti apostolici, *ibid. num. 10.*

In transactione quando dicatur concurrere ecclesiæ utilitas, res non est adeo expedita, ut in cæteris contractibus, *ibid. num. 11.*

Quid laicus, quid ecclesia facere debet in probanda causa, confirmata vel non confirmata rei ecclesiæ alienatione, *ibid. num. 12 et 15.*

Solemnitates requisitæ ad alienationem honorum ecclesiasticorum sunt pariformiter quatuor. Prima, quod præcedat tractatus capitularis; 2^a quod adsit consensus totius capituli, vel saltem majoris, aut sanioris partis; 3^a quod fiat subscriptio a capitularibus; 4^a quod interveniat consensus superioris talis ecclesiæ, et consensus summi pontificis; non autem patroni, *ibid. a num. 5 ad 9.*

Necessaria haud est subhastatio in alienatione rei ecclesiæ, *ibid. num. 14.*

Solemnitates omnes fere pertinent ad consensum sedis apostolicæ.

ALIENATIO QUOAD EA QUÆ ALIENARI POSSUNT SINE SOLEMNITATIBUS.

Absque talibus solemnitatibus alienari possunt. Primo, terrulæ, alique fundi steriles, et exigui valoris, minusque utiles ecclesiæ. *Vide verb. Alienatio, art. 3, num. 1 et 2.*

Terrulæ, et res modici valoris sunt, quæ non æstimantur ultra viginti solidos, seu viginti quinque scuta aurea, et valor assignatur scuti aurei, *ibid. num. 5 et 4.*

Justa tamen causa interveniat necesse est in alienatione rei exigui valoris, *ibid. n. 18.*

Si fundus aliquis non singulis annis, sed biennio, vel triennio fructus reddat, locatio rei ecclesiæ fieri potest ad sex vel novem annos, quin incurratur in prohibitionem alienationis rerum ecclesiasticarum, *ibid. num. 19.*

Qua occasione disceptatur an et quando locatio rerum ecclesiæ ad novennium, quæ sapit alienationis speciem, pro toto novennio, vel pro triennio sustineatur, necne, *ibid. num. 19, in fin.*

Secundo sine talibus solemnitatibus alienari possunt mobilia relicta monasterio, seu ecclesiæ incapaci ea retinendi, *ibid. num. 5 et 6, et verb. Syndicus apostolicus, num. 29, ubi decernitur modus.*

Tertio sine solemnitatibus potest fieri locatio, atque conductio rei ecclesiæ ad triennium fructiferam, *ibid. num. 7 et 8.*

Si locatio rei fructificantis singulis annis fiat ad novennium simpliciter, et indivisibiliter, est nulla, et invalida etiam pro primo triennio, secus si divisibiliter fiat; et hoc declaratur, *ibid. num. 9 et 10.*

Quarto sine solemnitatibus possunt dari in feudum, vel emphyteusim res immobiles ecclesiæ ab antiquo in feudum, vel emphyteusim dari solitæ, et exponitur *ly dari solitæ, ibid. a num. 11 ad 15.*

Quinto sine solemnitatibus alienari possunt fructus, et bona ecclesiastica, quæ servando servari non possunt; hocne explicatur, *ibid. num. 14 et 15.*

Sexto sine solemnitatibus alienari possunt res ec-